

VSEBINSKI PREGLED PREDLAGANIH UKREPOV ZA STRATEŠKI NAČRT SKUPNE KMETIJSKE POLITIKE PO 2020

V okviru projekta

LIFE-IP NATURA.SI (LIFE17 IPE SI 011)

AKCIJA A.4

Avtor (avtorji) / Author: ZAVOD REPUBLIKE SLOVENIJE ZA VARSTVO NARAVE

Ljubljana, 2. 11. 2020

ZAVOD REPUBLIKE SLOVENIJE
ZA VARSTVO NARAVE

VSEBINA:

1 UVOD	4
2 SPLOŠNE DOLOČBE IN DEFINICIJE	4
3 POGOJENOST	5
4 EKOSHEME	6
5 KMETIJSKO – OKOLJSKA IN OKOLJSKO – PODNEBNA PLAČILA (KOPOP)	6
KOPOP OPERACIJE ZA VRSTE IN HABITATNE TIPE S SPECIFIČNIMI EKOLOŠKIMI ZAHTEVAMI	7
Ime ukrepa: POSEBNI TRAVIŠČNI HABITATI (HAB)	7
Ime ukrepa: MOKROTNI TRAVIŠČNI HABITATI (HABM)	8
Ime ukrepa: TRAVIŠČNIH HABITATI METULJEV (MET)	8
Ime ukrepa: STELJNIKI (STE)	9
Ime ukrepa: HABITATI PTIC VLAŽNIH EKSTENZIVNIH TRAVNIKOV (VTR)	10
KOPOP OPERACIJE ZA OHRANJANJE KRAJINSKIH PRVIN IN MOZAIČNOSTI KRAJINE	11
Ime ukrepa: VZDRŽEVANJE MEJIC	12
Ime ukrepa: GRBINASTI TRAVNIKI	12
Ime ukrepa: VISOKODEBELNI TRAVNIŠKI SADOVNJAKI	12
Ime ukrepa: STRMI TRAVNIKI	12
Ime ukrepa: PLANINSKA PAŠA	13
Ime ukrepa: SOBIVANJE Z VELIKIMI ZVERMI	13
Ime ukrepa: MOZAIČNA RABA TRAVNIKOV	13
Ime ukrepa: SUHI KRAŠKI TRAVNIKI IN PAŠNIKI	14
Ime ukrepa: INVAZIVNE TUJERODNE VRSTE (ITV)	14
KOPOP OPERACIJE ZA OHRANJANJE (SPLOŠNE) BIOTSKE PESTROSTI	15
5 SLABOSTI, ZNAČILNE ZA POSAMEZNO OBMOČJE, KI IZHAJAJO IZ NEKATERIH OBVEZNIH ZAHTEV (NATURA 2000 PLAČILA)	15
6 SODELOVANJE	15
7 SVETOVANJE	16

POVZETEK

Izvajanje ukrepov prilagojenih kmetijskih praks je ključno za doseganje naravovarstvenih ciljev v kmetijski kulturni krajini.

Ta dokument zato obsega predlog naravovarstvenih ukrepov, ki naj bodo vključeni v bodoči Strateški načrt. Predlogi ukrepov so bili narejeni na podlagi natančne revizije ustreznosti obstoječih ukrepov ter evidentiranja potreb po morebitnih dodatnih ukrepih.

Upoštevani so bili tudi zakonodajni predlogi Evropske Komisije (EK) za pripravo Strateških načrtov, ki so bili javno objavljeni junija 2018.

Pričujoč dokument je že bil posredovan Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP) kot organu upravljanja, s cilje, da predloge ukrepov ustrezno vključi v Strateški načrt.

SUMMARY

The implementation of measures with adapted agricultural practices is crucial for achieving nature conservation goals in the agricultural cultural landscape.

This document includes a proposal for nature protection measures to be included in the future Strategic Plan. Proposals for measures were made on the basis of a detailed review of already existing nature conservation measures and with special attention to examining the needs for new, (additional) ones.

The legislative proposals of the European Commission (EC) for the preparation of Strategic Plans, (published in June 2018), were also taken into account.

This document has already been submitted to the Ministry of Agriculture, Forestry and Food (MAFF) as the managing authority, with the aim of including the proposed measures into the Strategic Plan.

1 UVOD

Podrobnejša analiza stanja izvajanja ciljnih naravovarstvenih ukrepov kmetijsko - okoljskih in podnebno - okoljskih plačil (KOPOP) ter doseganje zastavljenih ciljev v obdobju 2014-2020 je že bila narejena v okviru akcije A3 (Analiza Programa upravljanja območij Natura 2000 2014-2020 – področje kmetijstva).

V tem dokumentu zato podajamo samo vsebinske predloge in dopolnitve za ukrepe s pozitivnim učinkom na naravo, ki bodo del bodočega Strateškega načrta SKP po 2020. Predlagani ukrepi so rezultat dosedanjih usklajevalnih sestankov z različnimi strokovnjaki v okviru akcije A4 (Pripravljalne akcije za izboljšano implementacijo ukrepov) ter C3 (Priprava Programa upravljanja območij Natura 2000 za obdobje 2021- 2027).

Ker zakonodaja za novo Skupno kmetijsko politiko (SKP) po 2020 v času priprave tega dokumenta še vedno ni sprejeta, obstaja možnost, da se bodo predlagani ukrepi vsebinsko še dopolnjevali. Vse spremembe bodo vključene v pripravo Naravovarstvenih smernic, ki bodo pripravljene v okviru postopka celovite presoje vplivov na okolje (CPVO). Naravovarstvene smernice zato predstavljajo komplementarni dokument temu dokumentu.

2 SPLOŠNE DOLOČBE IN DEFINICIJE

Evropska Komisija (EK) je junija 2018 objavila zakonodajni predlog o določitvi pravil o podpori za Strateške načrte, ki jih pripravijo države članice v okviru Skupne kmetijske politike.

Po predlogu EK bo vsaka država članica (DČ) morala sprejeti določene definicije, ki lahko pomembno vplivajo tudi na doseganje naravovarstvenih ciljev. V nadaljevanju izpostavljamo nekaj najbolj ključnih definicij:

PRAVI KMET – definicija pravega kmeta bo določala, kateri kmetje bodo upravičeni do neposrednih plačil (t.i. subvencij) in kateri ne. Čeprav definicija kmetijske dejavnosti, ki je opredeljena v 4. členu zakonodajnega predloga, obsega tudi vzdrževanje kmetijske površine v stanju, primernem za pašo ali pridelavo brez pripravljalnih ukrepov, se pri nas pojavljajo pobude, da bi bil »PRAVI KMET« definiran kot tisti, ki lahko izkazuje proizvodno usmerjenost (del/večino letnega prihodka pridobi od trženja lastnih pridelkov/izdelkov). Eden od predlogov gre tudi v smeri, da do neposrednih plačil ne bi bile upravičene kmetije, ki ne redijo živali. Tretji predlog pa se nanaša na predlog, da bi bil prejem neposrednih plačil odvisen od velikosti kmetij (dvig minimalnega velikostnega praga). Vsi trije predlogi so za doseganje varstvenih ciljev škodljivi, saj od prejemanja neposrednih plačil izločajo velik del kmetij, ki kmetujejo na območjih Natura 2000. **Pri definiranju »PRAVEGA KMETA« je zato nujno, da je definicija dovolj široka, da bodo do neposrednih plačil upravičene VSE (oz. vsaj velika večina) kmetije, ki kmetujejo znotraj varovanih območij!** Samo na ta način se bodo lahko z ukrepi SKP dosegali naravovarstveni cilji.

UPRAVIČEN HEKTAR – določene kmetijske površine so naravovarstveno še posebej pomembne (npr. barja, mokrišča). Na teh površinah vsakoletna raba z naravovarstvenega vidika ni potrebna oz. je celo škodljiva. **Zato mora biti definicija »UPRAVIČENEGA HEKTARJA« opredeljena na način, ki bo na**

naravovarstveno pomembnih kmetijskih zemljišč dopuščala tudi rabo na vsaki dve (tri) leta brez zmanjšanja osnovnih plačil.

UPRAVIČENA POVRŠINA – mnoge naravovarstveno pomembne kmetijske površine so malopovršinske (npr. barja, mokrišča). ***Pri definiciji »UPRAVIČENA POVRŠINA« je zato pomembno, da je velikostni prag za prejem plačil postavljen dovolj nizko, da bodo do subvencij upravičene tudi naravovarstveno pomembne površine.***

ZARAŠČANJE – Slovenija se sooča z napredujočim zaraščanjem kmetijskih zemljišč. Praviloma se zaraščajo površine, ki so manj primerne za kmetijsko rabo, a so po drugi strani prav te površine naravovarstveno pomembne. Zaraščanje torej ni samo kmetijski, ampak tudi naravovarstveni problem. Zato je nujno, da se trend širjenja zaraščanja na teh območjih zaustavi. ***Predlagamo, da se sprejme in dosledno upošteva določba, da morajo kmetje prijavljati VSA zemljišča na katerih imajo pravico upravljanja (so lastniki oz. jih imajo v najemu/zakupu).***

3 POGOJENOST

Zahteve v okviru Pogojenosti predstavljajo t.i. osnovni standard (baseline) kmetijske prakse. V preteklosti so zahteve tega standarda sicer vključevale tudi zahteve, ki naj bi pripomogle k ohranjanju narave, a so bile le-te maloštevilne in preveč splošne. Zato niso predstavljale dobre podlage za izvajanje drugih (nadstandardnih) ukrepov. ***Za bodoči Strateški načrt je nujno, da zahteve v okviru Pogojenosti predstavljajo dober osnovni temelj za doseganje naravovarstvenih ciljev.***

Predlagamo naslednje konkretne zahteve/dopolnitve (velja znotraj varovanih območij – razen v primeru prenosa zahteve iz nacionalne zakonodaje, ki velja za vso državo):

- Vzdrževanje mejic – uskladiti je potrebno datume z Zakonom o divjadi in lovstvu.
- Krajinske značilnosti (npr.mejice) naj postanejo del LPISa.
- Prepoved odstranitve mejic na določenih območjih/vodotokih.
- Prepoved njiv ob vodotokih v določeni širini oz. na območju letnih (in desetletnih) poplav.
- Prepoved razplaniranja mulja na brežine (ob čiščenju struge).
- Prepoved uničenja mokrišč/barij.
- Prepoved preoravanja travnikov na območjih Natura 2000.
- Določitev stanja podpašenosti, ki se smatra kot neobdelanost površine v tekočem letu.
- Prepoved paše direktno ob vodotoku na način, da je živalim omogočen prost dostop do vodotoka za napajanje.
- Prepoved gojenja energetske rastline.
- Prepoved gojenja (kulturnih) rastlin z invazivnim potencialom.
- Prepoved izdelave vertikalnih nasadov (oz. pod strogimi pogoji preprečevanja erozije!).
- Določitev izhodiščnega stanja površin v rabi – na to se vsako leto preverja stanje zaraščenosti.

4 EKOSHEME

Ekosheme so nov ukrep, ki ga EK za programsko obdobje po 2020 predlaga za okrepljeno doseganje okoljskih in naravovarstvenih ciljev. Gre za enoletni ukrep, ki po zahtevnosti presega Pogojenost in hkrati ne dosega zahtevnostnega nivoja kmetijsko okoljskih in okoljsko-podnebnih plačil (KOPOP).

Predlagamo, da se v okviru Ekoshem izvajajo naslednji ukrepi/aktivnosti, s katerimi se lahko dosega naravovarstveni cilji:

- Zasaditev novih mejic (na območjih, kjer je to potrebno).
- Vzpostavitev obrežnega pasu z lesno vegetacijo domorodnih lesnih vrst.
- Odstranitev lesne zarasti na mokriščih v skladu s priporočili za izvedbo (v smislu neproizvodnosti!).
- Podpora za največ 2-3x kosno rabo travnikov (kosnost je odvisna od rajonizacije/naravnih danosti).
- Vzpostavitev novih visokodebelnih travniških sadovnjakov (na območjih, kjer je to potrebno).
- Dodatna vzpodbuda za ohranjanje sadnih dreves z dupli.
- Zasaditev robov visokodebelnih travniških sadovnjakov s plodonosnimi grmovnicami.
- Gojenje kultur, ki so primerne za poletno in jesensko pašo oprasovalcev.
- Zagotavljanje cvetnih pasov (»flower belts«) ob/na njivah¹.
- Postavitev prež/spreletnih mest za ptice (na območjih, kjer je to potrebno).
- Obnova suhozidov.
- Odstranjevanje alpske kislice in ostalih plevelov na planinah (relevantno le za planine!).
- Ohranjanje in vzdrževanje glavatih vrb (na območjih, kjer je to potrebno).
- Točkovno obvladovanje ITV (odstranitev je točkovna, s podzemnimi deli rastline vred).

5 KMETIJSKO – OKOLJSKA IN OKOLJSKO – PODNEBNA PLAČILA (KOPOP)

Aktualen Program razvoja podeželja (PRP) za obdobje 2014-2020 obsega 19 KOPOP operacij, med katerimi so tudi 4 ciljne naravovarstvene.

Za bodoči Strateški načrt ***predlagamo, da shema KOPOP operacij oblikuje na način, da bodo imele vse operacije KOPOP merljiv učinek na biotsko pestrost in/ali okolje oz. podnebje.***

Za učinkovito doseganje naravovarstvenih ciljev je nujno, da se KOPOP ukrepi oblikujejo v okviru treh skupin, ki imajo različno močan učinek na naravo in sicer:

- KOPOP operacije za vrste in habitatne tipe s specifičnimi ekološkimi zahtevami (t.i. ciljne naravovarstvene operacije).
- KOPOP operacije za ohranjanje krajinskih prvin in mozaičnosti krajine.
- KOPOP operacije za ohranjanje (splošne) biotske pestrosti.

¹ Zahteva se lahko izvaja samo pod pogojem, če se cvetni pasovi zasejejo s semeni lokalnega izvora! Izvajanje je omejeno na območja, kjer je to potrebno in smiselno.

KOPOP OPERACIJE ZA VRSTE IN HABITATNE TIPE S SPECIFIČNIMI EKOLOŠKIMI ZAHTEVAMI

V to skupino štejemo obstoječe ciljne naravovarstvene KOPOP operacije. Na sestankih v okviru projekta IP LIFE smo jih podrobno preverili in podali dopolnitve glede njihove vsebinske opredelitve oz. načina izvajanja. Predlogi so podrobneje predstavljeni v nadaljevanju.

Ime ukrepa: POSEBNI TRAVIŠČNI HABITATI (HAB)

VSTOPNI POGOJI ZA IZVAJANJE:

- V izvajanje se lahko vključijo vsi travniki, ki so po podatkih daljinskega zaznavanja bili košeni največ 3x/leto² in se nahajajo znotraj cone potencialnega vpisa HAB.
- V izvajanje se ne sme vpisati travnikov, na katerem se po celotni površini GERKa pojavljajo invazivne tujerodne vrste (ITV).

VSEBINA UKREPA:

Obvezne zahteve:

- Košnja/paša je omejena do 20.5./30.5./10.6./20.6./30.6. (odvisno od območja).
- Gnojenje* samo z organskimi gnojili do 40 kgN₂/ha/leto ALI
- Gnojenje je prepovedano.
*kmet mora obvezno izbrati eno od zahtev glede gnojenja – odloči se sam
- V primeru pojavljanja ITV je le-te v ob posamičnem pojavljanju treba takoj odstraniti ročno oz. obvezno izvesti interventno košnjo za omejevanje širjenja ITV - ob upoštevanju časovnih omejitev HAB in v skladu z navodili za odstranjevanje.

Izbirne zahteve:

- Spravilo mrve s travinja – prepovedano je zavijanje mrve v plastično folijo (morda celo obvezna zahteva?)
- Za GERKe, ki so večji od 0,3 ha kmet pusti nepokošen del, ki mora biti širok najmanj 5m. Nepokošen del travnika mora biti vedno prisoten na travniku. Pokositi se mora vsaj 1x/leto. Košnja nepokošenega dela se lahko izvede samo ob košnji ostalega dela travnika. Na travniku se lahko v enem letu izmenjajo trije nepokošeni deli (prvi je ostal od preteklega leta, drugi ob prvi košnji, tretji ob drugi košnji). Nepokošen del mora biti vedno na drugem delu travnika.

OBMOČJE IZVAJANJA:

- Ekološko pomembna območja posebnih traviščnih habitatov – travniki, ki so košeni največ 3x/leto (daljinsko zaznavanje). Lahko tudi cela SLO?

² V času priprave tega dokumenta še ni končnih rezultatov daljinskega zaznavanja. Lahko, da se bo ta zahteva glede na možnosti/uporabnosti daljinskega zaznavanja spremenila oz. preoblikovala.

Ime ukrepa: MOKROTNI TRAVIŠČNI HABITATI (HABM)

VSTOPNI POGOJI ZA IZVAJANJE:

- V izvajanje se lahko vključijo vsi travniki, ki ležijo na potencialnem sloju za vpis HABM.
- V izvajanje se ne sme vpisati travnikov, na katerem se po celotni površini GERKa pojavljajo invazivne tujerodne vrste (ITV).

VSEBINA UKREPA:

Obvezne zahteve:

- Košnja/paša je omejena do 30.6.
- Gnojenje je prepovedano.
- V primeru pojavljanja ITV je le-te v ob posamičnem pojavljanju treba takoj odstraniti ročno oz. obvezno izvesti interventno košnjo za omejevanje širjenja ITV - ob upoštevanju časovnih omejitev HAB in v skladu z navodili za odstranjevanje.

Izbirne zahteve:

- Spravilo mrve s travinja – prepovedano je zavijanje mrve v plastično folijo (morda celo obvezna zahteva?)
- Za GERKe, ki so večji od 0,3 ha kmet pusti nepokošen del, ki mora biti širok najmanj 5m. Nepokošen del travnika mora biti vedno prisoten na travniku. Pokositi se mora vsaj 1x/leto. Košnja nepokošenega dela se lahko izvede samo ob košnji ostalega dela travnika. Na travniku se lahko v enem letu izmenjajo trije nepokošeni deli (prvi je ostal od preteklega leta, drugi ob prvi košnji, tretji ob drugi košnji). Nepokošen del mora biti vedno na drugem delu travnika.

OBMOČJE IZVAJANJA:

- Ekološko pomembna območja mokrotnih travnikov po vsej Sloveniji.

Ime ukrepa: TRAVIŠČNIH HABITATI METULJEV (MET)

VSTOPNI POGOJI ZA IZVAJANJE:

- V izvajanje se lahko vključijo vsi travniki, ki ležijo na potencialnem sloju za vpis MET.
- V izvajanje se ne sme vpisati travnikov, na katerem se po celotni površini GERKa pojavljajo invazivne tujerodne vrste (ITV), ki že prehajajo v monokulturo.

VSEBINA UKREPA:

Obvezne zahteve:

- Košnja ni dovoljena med 15.6. in 15.9. razen na območju Ljubljanskega barja, kjer raba ni dovoljena med 15.6. in 1.9.

- Paša je prepovedana celo leto.
- Gnojenje je prepovedano.
- V primeru pojavljanja ITV sta obvezni dve košnji na leto – ena do 15.6. in druga po 15.9. (za Ljubljansko barje po 1.9.).

Izbirne zahteve:

- Spravilo mrve s travinja – prepovedano je zavijanje mrve v plastično folijo (morda celo obvezna zahteva?).
- Pokošena biomasa naj na travniku odleži vsaj dva dni. Spravilo se izvede dva do največ 10 dni po košnji.
- Za GERKe, ki so večji od 0,3 ha kmet pusti nepokošen del, ki mora biti širok najmanj 5m. Nepokošen del travnika mora biti vedno prisoten na travniku. Pokositi se mora vsaj 1x/leto. Košnja nepokošenega dela se lahko izvede samo ob košnji ostalega dela travnika. Na travniku se lahko v enem letu izmenjajo trije nepokošeni deli (prvi je ostal od preteklega leta, drugi ob prvi košnji, tretji ob drugi košnji). Nepokošen del mora biti vedno na drugem delu travnika.

OBMOČJE IZVAJANJA:

- Ekološko pomembna območja habitatov travniških metuljev po vsej Sloveniji.

Ime ukrepa: STELJNIKI (STE)

VSTOPNI POGOJI ZA IZVAJANJE:

- V izvajanje se lahko vključijo vsi travniki, ki ležijo na potencialnem sloju za vpis STE.
- V izvajanje se ne sme vpisati travnikov, na katerem se po celotni površini GERKa pojavljajo invazivne tujerodne vrste (ITV), ki že prehajajo v monokulturo.

VSEBINA UKREPA:

Obvezne zahteve:

- Košnja ni dovoljena pred 1. avgustom tekočega leta. Košnja se izvaja mozaično na način, da se vsako leto pokosi od 40-60% travnika. Drugo leto se pokosi del travnika, ki je bil preteklo leto nepokošen. Travnik se za potrebe mozaične košnje ne sme razdeliti na robni in osrednji del.
- Paša je prepovedana celo leto.
- Gnojenje je prepovedano.
- Mulčenje je prepovedano.
- Nasipavanje travnikov ni dovoljeno.
- Zatravljanje oz. dosejevanje s komercialnimi travnimi in drugimi mešanici ni dovoljeno.

Izbirne zahteve:

- Spravilo mrve s travinja – prepovedano je zavijanje mrve v plastično folijo (morda celo obvezna zahteva?).

- Pokošena biomasa naj na travniku odleži vsaj dva dni. Spravilo se izvede dva do največ 10 dni po košnji.

OBMOČJE IZVAJANJA:

- Ekološko pomembna območja habitatov barjanskega okarčka (mokrotne populacije).

OPOMBE:

- Nujno potrebna bi bila tudi zahteva po prepovedi poglobljanja/čiščenja obstoječih jarkov oz. kopanje novih. Težava je v tem, da so jarki stvar večih kmetov in ne enega samega.
- Nujno potreben bi bil tudi ukrep za revitalizacijo površin. Pred tem bi bilo vsaj na območju Ljubljanskega barja treba dvigniti nivo podtalnice.

Ime ukrepa: HABITATI PTIC VLAŽNIH EKSTENZIVNIH TRAVNIKOV (VTR)

VSTOPNI POGOJI ZA IZVAJANJE:

- V izvajanje se lahko vključijo vsi travniki, ki ležijo na potencialnem sloju za vpis VTR.
- V izvajanje se ne sme vpisati travnikov, na katerem se po celotni površini GERKa pojavljajo invazivne tujerodne vrste (ITV), ki že prehajajo v monokulturo.

VSEBINA UKREPA:

V okviru projekta Preizkus dvostopenjskega izvajanja ukrepa VTR, financiranega s strani Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja, smo oblikovali predlog za dvostopenjsko izvajanje ukrepa VTR. Predlog dvostopenjskega izvajanja ukrepa sta dva datuma košnje. Travnike, na katerih so v tekočem letu popisani kosi, se zaradi zagotavljanja gnezditvene uspešnosti kosi od 1. avgusta tekočega leta dalje. Travnike, na katerih se v tekočem letu kosec ne nahaja, pa se lahko kosi od 10. julija tekočega leta dalje. Ta datum še vedno podpira ostale vrste talnih gnezdičk, za katere se v okviru ukrepa VTR zagotavlja ugodno ohranitveno stanje.

S košnjo po 10.7. se omogoča uspešnejše odstranjevanje ITV rastlin na nekaterih območjih vpisa ukrepa VTR. S tem se na dolgi rok tudi ohranja ustrezen habitat za kosca. Poveča se ciljnost ukrepa, saj je pozna košnja obvezna le na površinah, kjer se kosec v tekočem letu nahaja.

UPRAVLJAVSKI DEL:

Obvezne zahteve:

- Košnja ni dovoljena pred 1. avgustom tekočega leta ali pred 10. julijem tekočega leta (dovoljen datum košnje se določi vsako leto izvajanja ukrepa na podlagi popisa kosca in se z dopisom posreduje vsem izvajalcem ukrepa).
- Izvajanje košnje od sredine travnika navzven ali z ene strani travnika proti drugi ali od zunanje strani travnika navznoter s puščanjem nepokošenega rešilnega otoka.
- Prepoved gnojenja.
- Prepoved paše.

Izbirne zahteve:

- Nepokošen pas: Za GERK-e, velikosti najmanj 0,3 ha, v tekočem letu na travniku površina strnjena nepokošenega pasu, ki se pokosi naslednje leto, znaša 5 do 10% površine travnika.

REZULTATSKI DEL:

Upravičenci, ki uspešno izvajajo ukrep VTR (pozna košnja, obvezen način košnje, obvezno odstranjevanje ITV,...) in dolgoročno ohranjajo vlažne ekstenzivne travnike, ki so življenjski prostor kosca in drugih talnih gnezdil, dobijo plačilo za doseganje pozitivnega rezultata. Pozitiven rezultat predstavlja prisotnost pojočega samca kosca na vpisanih površinah. Pojoči samec namreč privablja samico in v njegovi bližini si bo naredila gnezdo – prisotnost samca tako predstavlja območje gnezditvenega habitata. Površine v bližini gnezditvenega habitata pa so pomembne za prehranjevanje, saj se samci, samica in kasneje mladiči prehranjujejo v širšem območju travnika.

Za doseganje rezultata – gnezditvenega oz. prehranjevalnega habitata kosca upravičenec prejme plačilo, ki se dodeli v treh stopnjah:

1. Stopnja – prehranjevalni habitat
Plačilo se dodeli za doseganje rezultata: prisotnost prehranjevalnega habitata kosca. To je širše območje okoli pojočega samca kosca, ki predstavlja njegov življenjski prostor in območje, na katerem se prehranjuje.
2. Stopnja – Gnezditveni habitat
Plačilo se dodeli za doseganje rezultata: prisotnost gnezditvenega habitata kosca. To je območje v neposredni bližini pojočega samca, ozko območje, na katerem samec privablja samico in si bo samica naredila gnezdo.
3. Stopnja – Zgostitev populacije
Plačilo se dodeli za doseganje rezultata: prisotnost prehranjevalnih in gnezditvenih habitatov več osebkov kosca na istem območju (GERKu). Območje, kjer je naravnih virov dovolj, da se omogoča preživetje več posameznih osebkov kosca, so najboljši predeli travnikov. Tam pride do t.i. zgostitve populacije, saj se na ožjem delu nahaja več samcev, posledično (kasneje) tudi samic in mladičev.

OBMOČJE IZVAJANJA:

- Ekološko pomembna območja habitatov travniških gnezdil po vsej Sloveniji.

KOPOP OPERACIJE ZA OHRANJANJE KRAJINSKIH PRVIN IN MOZAIČNOSTI KRAJINE

Operacije, ki spadajo v to skupino vsebinsko niso bile obravnavane tako podrobno, kot operacije iz prejšnje skupine. V nadaljevanju so zato podane splošne ugotovitve in predlogi za spremembe v obdobju po 2020.

Ime ukrepa: VZDRŽEVANJE MEJIC

Z izvajanjem te operacije je v tem obdobju (2014-2020) zelo veliko administrativno-tehničnih težav. V prihodnje je zato potrebno:

- Zagotoviti, da so mejice del LPISa.
- Poenostaviti možnost izvajanja ukrepa po območjih Natura 2000 (brez predhodnega sloja potencialnega vpisa).
- Ker imajo mejice t.i. multifunkcijsko vlogo je predlog, da se ukrep lahko izvaja po vsej Sloveniji (ne le znotraj območij Natura 2000) – z upoštevanjem naslednje alineje!
- Določiti območja, na katerih je ohranjanje mejic potrebno in na katerih ne.
- Preveriti je treba možnost, da se kot mejice štejejo tudi umetno zasajeni nasadi (npr. nasadi topolov na Ajdovskem polju – imajo veliko pozitiven vpliv na tam prisotne vrste).
- Na nekaterih območjih samo vzdrževanje/ohranjanje mejic ne bo dovolj – treba bi bilo zasaditi nove. Ta aktivnost (zasaditev) naj bo del Ekoshem.

Ime ukrepa: GRBINASTI TRAVNIKI

Sestanek s strokovnjaki in kmetijskimi svetovalci, ki svetujejo kmetom na območju pojavljanja grbinastih travnikov je pokazal, da je ukrep vsebinsko ustrezen. Bi pa za prihodnje programsko obdobje bilo potrebno pripraviti/izboljšati dve stvari in sicer:

- Dopolniti sloj območja potencialnega vpisa (razširiti možnost vpisa).
- Preveriti kalkulacije – plačilo za delo, ki je potrebno na teh travnikih je absolutno podcenjeno.

Ime ukrepa: VISOKODEBELNI TRAVNIŠKI SADOVNJAKI

Za to operacijo se predlagajo naslednje vsebinske dopolnitve:

- V primeru pojava bele omele (*Viscum album*) naj se le-ta prednostno odstranjuje.
- Doda naj se prepoved zapiranja dupel na sadnem drevju.
- Doda naj se prepoved zasajanja grmovnih vrst z invazivnim potencialom (goji jagode, aronija) ob robovih travniških sadovnjakov.
- Zmanjšati je treba administrativna bremena – npr. izobraževanje vsako leto za vzdrževanje sadnih dreves ni potrebno.

Ime ukrepa: STRMI TRAVNIKI

Podlaga za izvajanje tega ukrepa je verificirana izmera naklona (več kot 50 stopinj) GERka ali samo njegovega dela, zato ta ukrep v osnovi nima naravovarstvenega izhodišča (cilja).

Podane so bile pobude, da bi se na strminah dovolila tudi paša, vendar kmetijska stroka v zvezi s tem nima enotnega stališča (tveganje za erozijo).

Ime ukrepa: PLANINSKA PAŠA

Vsebinskih pripomb na ukrep ni. Bi pa bilo treba uporabnike skupnih pašnikov na planinah vzpodbuditi k bolj doslednemu vzdrževanju pašnih površin – predvsem odstranjevanju alpske kislice. Predlog za izvajanje te aktivnosti je v okviru Ekoshem.

Ime ukrepa: SOBIVANJE Z VELIKIMI ZVERMI

Obstoječo operacijo so pripravili kolegi iz ZGS. Predvidoma bodo vodilni pri pripravi te operacije tudi za bodoči Strateški načrt.

Ime ukrepa: MOZAIČNA RABA TRAVNIKOV

VSTOPNI POGOJI ZA IZVAJANJE:

- V izvajanje se lahko vključijo vsi travniki, ki so po podatkih daljinskega zaznavanja bili košeni največ 3x/leto³.
- V izvajanje se ne sme vpisati travnikov, na katerem se po celotni površini GERKa pojavljajo invazivne tujerodne vrste (ITV).
- Kmet se lahko vključi v ukrep z vsemi ali le z delom travnikov, s katerimi upravlja.
- Kmet na travnikih, ki jih vključi v ukrep preveri površino posameznega GERKa. V kolikor je površina posameznega GERKa večja od 1ha, ga mora razdeliti na (vsaj) 2 dela - na pristojni upravni enoti na takem GERKu uredi t.i. »poljino«. Pri GERKih, manjših od 1ha razdelitev na dva dela ni potrebna.
- Travnike, ki jih vključi v ukrep razdeli v (vsaj) dve »skupini«, pri čemer morata biti poljini istega GERKa obvezno v ločenih skupinah.
- »Skupine« morajo biti oblikovane na način, da so površinsko kar najbolj enakovredne. Še dopustno razmerje je 40:60 (oz. pri treh »skupinah« nobena od skupin ni manjša od 20%).

VSEBINA UKREPA:

Obvezne zahteve:

- Kmet travnike iz prve »skupine« pokosi v času, ki si ga določi sam (datum prve rabe ni vnaprej določen). Drugo »skupino« travnikov pokosi z vsaj 3-tedenskim zamikom. Eventuelno tretjo »skupino« z vsaj 14 dnevnim zamikom od druge »skupine«.
- Za rabo v tekočem letu se šteje tudi paša. Paša se nikoli ne sme izvesti kot prva raba v letu – vedno se mora izvajati na travnikih, ki so v tekočem letu že bili košeni.
- Paša se mora izvajati v skladu s strokovnimi smernicami in na način, ki ne povzroča degradacije travnikov (erozija, znaki prepašenosti).

³ V času priprave tega dokumenta še ni končnih rezultatov daljinskega zaznavanja. Lahko, da se bo ta zahteva glede na možnosti/uporabnosti daljinskega zaznavanja spremenila oz. preoblikovala.

- V primeru paše na območjih pojavljanja velikih zveri, morajo biti živali zavarovane v skladu s predpisi preprečevanja škod.
- Prezimovanje/reja na prostem na travnikih, ki so vključene v ta ukrep ni dovoljeno.
- Gnojenje* samo z organskimi gnojili do 40 kgN2/ha/leto ALI
- Gnojenje ni dovoljeno (opomba: paša se po strokovnih smernicah ne šteje za gnojenje).
*kmet mora obvezno izbrati eno od zahtev glede gnojenja – odloči se sam
- V primeru pojavljanja ITV je le-te ob posamičnem pojavljanju treba takoj odstraniti ročno oz. obvezno izvesti interventno košnjo za omejevanje širjenja ITV v skladu z navodili za odstranjevanje.
- Zatravljanje oz. dosejevanje s komercialnimi travnimi in drugimi mešanici ni dovoljeno.

OBMOČJE IZVAJANJA:

- Cela Slovenija (razen na območjih potencialnega vpisa ciljnih naravovarstvenih KOPOP ukrepov)

OPOMBE:

- Znotraj območij Natura 2000 kjer je možno vpisati ciljne naravovarstvene ukrepe, tega KOPOPa ni možno vpisati – nevarnost prevelike konkurence!
- Pašo ne bi formalizirali z obveznostmi glede čredink in drugih tehnoloških zahtev, ki so težko preverljive. Sploh ob dejstvu, da so naravovarstveni strokovnjaki opozorili, da nekaterim vrstam občasna prepašenost ne škodi oz. je zanje celo pozitivna.

Ime ukrepa: SUHI KRAŠKI TRAVNIKI IN PAŠNIKI

Vsebinsko se operacija razvija v okviru dveh potekajočih kohezijskih projektov ZaKras in KrasReVita.

Ime ukrepa: INVAZIVNE TUJERODNE VRSTE (ITV)

Za obvladovanje ITV na naravovarstveno pomembnih travnikih se predlaga naslednji protokol.

- Prednostno se na naravovarstveno pomembnih travnikih izvajajo ciljne naravovarstvene operacije (HAB, MET, VTR, STE).
- Poseben poudarek mora biti na vstopnih pogojih – v ciljne operacije se ne morejo vključiti površine, na katerih so že razširjene ITV.
- V kolikor se tekom izvajanja ciljnih naravovarstvenih operacij ITV razširijo na cca. 30% celotne površine, se mora tak del GERKa izvzeti iz izvajanja »osnovne« operacije.
- Na območjih potencialnega izvajanja MET, VTR, STE mora oddelitev potrditi strokovnjak na podlagi terenskega ogleda stanja.
- Kmet mora imeti pri sebi grafično oddelitev dela GERKa, kjer so se mu razširile ITV.
- Oddeljen del GERKa z ITV se vključi v operacijo za obvladovanje ITV.

OBVLADOVANJE ITV

- Na oddeljenem delu GERKa se izvaja košnja 4x/leto, 5 let zapored.
- V operacijo obvladovanja ITV se lahko vključijo tudi površine, 100% poraščene z ITV.
- Za točkovno odstranjevanje ITV se predlaga izvajanje preko Ekoshem.

KOPOP OPERACIJE ZA OHRANJANJE (SPLOŠNE) BIOTSKE PESTROSTI

V to skupino bodo uvrščene operacije, ki bodo predlagane s strani drugih deležnikov (vsebinskih področij) in ki bodo izkazovale pozitivne učinke na biotsko pestrost.

5 SLABOSTI, ZNAČILNE ZA POSAMEZNO OBMOČJE, KI IZHAJAJO IZ NEKATERIH OBVEZNIH ZAHTEV (NATURA 2000 PLAČILA)

Ukrep, ki kmete finančno podpira za izvajanje predpisanih kmetijskih praks znotraj območij Natura 2000 se v Sloveniji še ne izvaja.

Glede na slabšanje stanja vrst in habitatnih tipov v kmetijski kulturni krajini (na kar državo opozarja tudi Evropska Komisija v pisnem opominu št. 2019/4058) **bo omenjeni ukrep v prihodnjem programskem obdobju po letu 2020 potrebno uvesti in ga izvajati.**

Predlagamo, da se ukrep začne izvajati postopno, najprej na dveh območjih Natura 2000 in sicer:

- Ljubljansko barje (življenjski prostor barjanskega okarčka)
- Planinsko polje (rastišče travniške morske čebulice)

V nadaljevanju pa bo izvajanje ukrepa potrebno širiti – kratkoročno najmanj še na barjanske/mokrotne travnike.

6 SODELOVANJE

Ukrep Sodelovanje je ukrep, ki podpira pristop »Od spodaj navzgor«. To pomeni, da podpira reševanje problemov, ki izhajajo iz prakse/terena.

Ukrep je lahko zelo učinkovit tudi za doseganje naravovarstvenih ciljev. Žal je v obdobju 2014-2020 prišlo do precejšnjega časovnega zamika izvajanja tega ukrepa. Veliko težav pa je bilo tudi z zelo zahtevno administrativno pripravo projektnih prijav.

Za obdobje po 2020 je nujno, da se upoštevajo naslednji predlogi:

- Poenostaviti je treba administracijo in pogoje za izvedbo načrtovanih projektnih aktivnosti.
- **Projekti z naravovarstvenimi vsebinami se podpirajo prednostno** (doseganje splošnih in specifičnih ciljev Strateškega načrta!).

Nekateri konkretni predlogi projektnih idej za Strateški načrt po 2020:

- Nadaljnji razvoj in testiranje t.i. »Result based« pristopa za ohranjanje travišč.
- Projekt za celovit pristop ohranjanja mokrišč.
- Iskanje tehnoloških rešitev ekstenzivne rabe (zagotavljanje trajnosti na kmetiji).
- Poskusna uvedba t.i. kolektivnih shem izvajanja ukrepov SKP.
- Projekt za sobivanje z bobrom.
- Projekt za prostorsko in kvalitativno vzpostavitev mejic na najbolj kritičnih območjih (npr. Šentjernejsko polje).
- Povezovanje varovanih območij in skupno trženje izdelkov z dodano vrednostjo.
- Vzpostavitev mozaične mreže kalov (kot napajališča in kot krajinskih struktur, pomembnih za naravo).

7 SVETOVANJE

Razumljivo in strokovno korektno svetovanje je ključno za odločitev kmetov, da pristopijo k izvajanju prilagojenih kmetijskih praks.

Trenutno je za svetovanje kmetom pristojna javna služba kmetijskega svetovanja pri Kmetijsko gozdarski zbornici Slovenije (KGZS).

V preteklosti so bili preizkušeni različni načini svetovanja in promocije ciljnih naravovarstvenih ukrepov kmetov. Izkušnje kažejo, da je najbolj učinkovit način, ko se svetovanje izvede ob istočasni prisotnosti kmetijskega svetovalca in naravovarstvenika.

Za obdobje po 2020 zato predlagamo, da se sodelovanje obeh služb (službe kmetijskega svetovanja in naravovarstvene službe) **uredi na sistemski ravni**. Obsega naj redno in tesno sodelovanje ter na varstvenih območjih tudi skupno promocijo in svetovanje kmetom o prilagojenih kmetijskih praksah.